

Varför arbetar barn? En teoriöversikt med policyimplikationer

Under de senaste åren har ett växande antal författare riktat uppmärksamheten mot frågan varför barn arbetar. Syftet med denna artikel är att ge en kritisk översikt över en del av den senaste teoretiska och empiriska forskningen inom ämnet barnarbete och belysa det faktum att ingen enskild faktor kan förklara fenomenet barnarbete. Sålunda måste den politik som syftar till att utplåna barnarbete ta itu med en mängd underliggande faktorer som bidrar till förekomsten av barnarbete, såsom fattigdom, marknadsimperfektioner och begränsad tillgång till utbildning.

Forskningen om barnarbete har fått ett avsevärt uppsving under de två senaste decennierna. Men trots denna ökade uppmärksamhet förblir barnarbete ett stort problem i många delar av världen. Enligt nyliga beräkningar från International Labor Organization arbetade ca 191 miljoner barn i åldrarna fem till fjorton år under 2004, varav ca 74 miljoner utförde riskfyllt arbete (International Labor Organization (ILO) 2006). En vanlig uppfattning är att de flesta barnarbetare arbetar mot lön inom den formella sektorn, vilket frammanar bilder av barn som arbetar långa dagar på arbetsplatser med svältlöner eller sliter ont i gruvor. Därmed diskuteras ofta konsumentbojkotter och handelssanktioner mot produkter som använder barnarbete som en insatsvara som ett sätt att minska förekomsten av barnarbete.

I praktiken kan det emellertid vara så att effekterna av sådana metoder av flera skäl är små. För det första är nästan 70 procent av de arbetande barnen verksamma inom jordbrukssektorn, snarare än tillverkningssektorn (ILO 2006). För det andra arbetar mycket få barn mot lön utanför hemmet; snarare är det så att de flesta barn är anställda av sina föräldrar på den egna gården eller i det egna företaget (Edmonds och Pavcnik 2005). Därmed kommer majoriteten av barnarbetarna inte att påverkas av bojkotter och handelssanktioner. Vidare så kan de barn som arbetar i de berörda sektorerna helt enkelt förflytta sig till en icke berörd sektor. På samma sätt skulle ett uttryckligt förbud mot barnarbete på många sätt vara svårt, om inte t o m omöjligt, att genomdriva och som sådant skulle det ha liten effekt på den totala förekomsten av barnarbete. I värsta fall skulle ett förbud kunna leda till att vissa barn får det betydligt sämre ställt om dessa barn är tvungna att arbeta för att kunna hålla sig själva och sin familj borta från extrem fattigdom. Sålunda är andra policyinstrument nödvändiga för att bekämpa barnarbete på ett effektivt sätt.

HEATHER CONGDON FORS

är fil dr i nationalekonomi och verksam som forskare vid Institutionen för nationalekonomi med statistik på Handelshögskolan vid Göteborgs universitet. Hennes forskningsintressen ligger inom utvecklingsökonomi och politisk ekonomi.
heather.congdon@economics.gu.se

Översatt från engelska av Christina Lönnblad

Syftet med denna artikel är att ge en kritisk översikt av en del av den senaste teoretiska och empiriska forskningen om barnarbete för att belysa ett antal faktorer som kan bidra till beslutet att låta ett barn arbeta. Resten av artikeln är organiserad på följande sätt. Avsnitt ett presenterar statistik över förekomsten av barnarbete såväl ur ett geografiskt perspektiv som vad gäller sektorer. Avsnitt två ger en kritisk översikt över fyra betydande forskningsgrenar om orsakerna till barnarbete. Det två första kategorierna fokuserar på de begräsningar som hushållet står inför och som kan förmå det att låta sina barn arbeta. Den tredje kategorin behandlar marknadsimperfectioner som kan leda till ökade incitament att låta barnen arbeta, medan den sista kategorin främst rör frågan om föräldrarnas preferenser. Avsnitt tre diskuterar policyimplikationerna av forskningen om barnarbete och belyser det faktum att en effektiv politik måste skapa livskraftiga alternativ till barnarbete för att det ska fungera. Avsnitt fyra avslutar artikeln.

1. Deskriptiv statistik

Enligt ILOs beräkningar utförde nästa 16 procent av alla barn i åldrarna fem till fjorton år någon form av arbete under 2004. Det innebär 191 miljoner barn över hela världen. Den stora majoriteten av dessa barn, ca 122 miljoner, är lokaliserade i Asien och Stillahavsområdet, medan Afrika söder om Sahara, med 49 miljoner arbetande barn, har den näst högsta förekomsten av barnarbete. Enbart dessa två regioner står för nästan 90 procent av allt barnarbete. Det är kanske inte så förvånande att Asien och Stillahavsområdet har den största populationen av arbetande barn givet att dessa är de mest tätbefolkade områdena i världen. Men Asien-Stillahavsregionen uppvisar också en högre aktivitetsgrad än världsgenomsnittet – 18,8 procent av barnen i denna region utför arbete. Denna aktivitetsgrad är endast högre i Afrika söder om Sahara där svindlande 26,4 procent av barnen deltar i arbete (Hagemann m fl 2006).

Som nämnts ovan är det en allmän uppfattning att barnarbete äger rum i en industriell miljö, såsom en fabrik eller gruva. I praktiken är det emellertid så att 69 procent av de arbetande barnen är verksamma inom jordbrukssektorn och 22 procent inom servicesektorn. Det innebär att enbart 9 procent av de arbetande barnen är verksamma inom industrisektorn (Hagemann m fl 2006). Vidare är det mycket få barn som arbetar utanför hemmet; enligt statistik från år 2000 arbetade mindre än 3 procent av barnen mot lön utanför hemmet, medan strax över 5 procent utförde obetalt arbete utanför hemmet (Edmonds och Pavcnik 2005). Majoriteten av de arbetande barnen är i stället anställda av sina föräldrar för att arbeta på familjens gård eller i familjens företag. Därför är det viktigt att ha kännedom om beslutsprocessen på hushållsnivå när man försöker förklara barnarbete.

2. Teori och empirisk evidens

Detta avsnitt kommer att ge en kritisk granskning av de fyra specifika faktorer som har visat sig påverka barnarbete: tvingande fattigdom, kreditmarknadsimperfektioner, snedvridningar på marknaden för mark och på arbetsmarknaden samt egenskaper hos föräldrarna.

Tvingande fattigdom

En av de mest påtagliga faktorerna som påverkar barnarbete är fattigdom. Det finns empiriska bevis för ett samband mellan en stigande nationalinkomst och en minskning i förekomsten av barnarbete (Basu 1999; Fallon och Tzannatos 1998). Emellertid, när det nationella välståndet har uppnått en viss nivå kommer sambandet mellan nationalinkomsten och barnarbete att avsevärt försvagas. Därför är det troligt att en analys av sambandet mellan fattigdom och barnarbete ger mer relevanta resultat när den utförs på hushållsnivå, där det är möjligt att särskilja mellan hushållets särdrag och vidare makroekonomiska fenomen.

Basu och Van (1998) är den banbrytande artikeln om tvingande fattigdom och barnarbete.¹ Deras modell bygger på två grundläggande antaganden, som de kallar *lyxaxiomet* (*the Luxury Axiom*) och *substitutionsaxiomet* (*the Substitution Axiom*). Lyxaxiomet anger att ett hushåll enbart kommer att låta sina barn delta på arbetsmarknaden om de vuxnas lön faller till den punkt där den försörjning som hushållet behöver för sin överlevnad inte kan uppnås utan den inkomst som genereras av barnen. Substitutionsaxiomet anger att vuxenarbete och barnarbete ses som substitut ur företagets synvinkel. Mer specifikt så kan barnarbete ersättas med vuxenarbete. Vidare arbetar alltid vuxna, oavsett lön (dvs det finns inte någon reservationslön). Ett annat antagande, som inte uttrycks explicit, är att arbetsmarknaden fungerar perfekt (då resultaten är beroende av jämvikt på arbetsmarknaden och en konkurrenskraftig lönesättning).

I den allmänna modellen består hushållet av en vuxen och ett eller flera barn. Om marknadslönen är tillräckligt hög för att hushållet kan överleva med enbart vuxenarbete kommer enbart vuxna att arbeta. Men om marknadslönen faller under den gräns där hushållet kan överleva enbart på vuxenarbete, måste även barnen arbeta. Sålunda finns det två möjliga jämvikter: en där lönerna är höga och enbart de vuxna arbetar och en där lönerna är låga och barnen måste arbeta.

Två intressanta resultat framkommer ur modellen, speciellt ur policy-synpunkt. Det första är sambandet mellan barnarbete och antalet barn per hushåll. Hushållets försörjningsbehov ökar med antalet barn och sålunda är en ökning av den vuxnes lön nödvändig för att säkerställa att inte barnarbete uppkommer. Om antalet barn ökar tillräckligt mycket, kommer jämvikten utan barnarbete att försvinna. Även i det fall då den goda jämvikten förblir

¹ "Tvingande fattigdom" (*subsistence poverty*) syftar på det fall då hushållet inte kan uppnå den försörjning som det behöver för sin överlevnad med enbart de vuxnas arbetsinkomst och sålunda är beroende av den extra inkomst som genereras av barnarbete för sin överlevnad.

oförändrad vid en ökning i antalet barn kommer den dåliga jämvikten att försämrats och förflyttas till en punkt där såväl de vuxnas som barnens löner har sjunkit. Vidare kan en fertilitetsökning driva en ekonomi från en god jämvikt till en dålig jämvikt om ökningen skapar en dålig jämvikt. Samtliga dessa scenarier visar hur hög fertilitet kan skapa en ökning av barnarbetet, vilket tyder på att länder med en hög befolkningsökningstakt löper större risk att behöva tillgripa barnarbete.

Det andra intressanta resultatet är att en ekonomi kan vara i en dålig jämvikt samtidigt som det även kan existera en god jämvikt. Basu och Van diskuterar möjligheten till en gynnsam intervention i detta fall, genom ett förbud mot barnarbete. Logiken är att arbetsgivarna kommer att försöka tillsätta de lediga tjänster som tidigare fylldes med barnarbetare med vuxna arbetare och som en följd av detta kommer vuxenlönen att stiga till nivån för den goda jämvikten. Vid denna punkt kommer inte hushållen längre att vara villiga att tillhandahålla barnarbetare (på grund av lyxaxiomet) och förbudet kommer inte längre att vara nödvändigt. Om den goda jämvikten inte existerar kommer hushållen emellertid att få det sämre vid ett förbud mot barnarbete. En ny jämvikt med en högre vuxenlön kommer att uppnås, men lönen kommer att understiga den kritiska nivå som är nödvändig för att tillgodose försörjningsbehovet för överlevnad. Det är därför av avgörande betydelse att det finns en god jämvikt för att ett förbud mot barnarbete ska ge de önskade resultaten.

Den modell som presenterats av Basu och Van (1998) är helt beroende av antagandet att barn deltar i lönearbete på konkurrenskraftiga marknader, givet att resultaten är baserade på marknadsjämvikter. Som nämnts ovan är detta emellertid ofta inte fallet. Därför är policyimplicationen av ett förbud mot barnarbete knappast möjlig. Men Basu och Van har ändå varit kraftigt bidragande när det gäller att illustrera de begränsningar som fattigdom innebär som en viktig faktor i beslutet att låta barnen arbeta och har sporrat till ett förnyat intresse för problemet med barnarbete inom den nationalekonomiska litteraturen.

Bhalotra (2007), som bygger på Basu och Vans artikel (1998), skapar en modell för att testa om fattigdom i ett hushåll tvingar familjer att sätta barnen i arbete. Hon hävdar att om fattigdomshypotesen vore sann skulle barn endast arbeta om hushållets totala inkomst vore otillräcklig för att uppfylla försörjningsbehovet för överlevnad. I detta fall skulle barnen arbeta mot en målinkomst, dvs en inkomst som täcker bortfallet mellan försörjningsbehovet för överlevnad och inkomsterna från övriga medlemmar i hushållet.

Bhalotras modell för utbud av barnarbetskraft förutspår en negativ löneelasticitet för "barntimmar" om och endast om fattigdom gör det nödvändigt för barnen att arbeta, dvs barnen kommer att arbeta färre timmar när deras löner stiger. Därmed är det empiriska testet av fattigdomsförklaringen till barnarbete huruvida barnarbete uppvisar en negativ löneelasticitet i timmar.² Genom att använda data från landsbygden i Pakistan, finner Bhalotra en signifikant negativ löneelasticitet för timmar för pojkar,

medan den motsvarande elasticiteten för flickor inte avviker avsevärt från noll. Sålunda ger den ekonometriska analysen starkt stöd för hypotesen att fattigdom tvingar pojkar att arbeta. Vad gäller flickor, å andra sidan, så får den övertygande fattigdomshypotesen inte stöd i data. Det finns ett antal möjliga skäl till detta. Det kan vara så att föräldrarna agerar altruistiskt vad gäller pojkar men inte flickor. En annan möjlighet är att avkastningen på skolgång är lägre för flickor än för pojkar, vilket gör att arbete är ett mer attraktivt alternativ. Vilka skälen än är så belyser dessa resultat det faktum att det föreligger viktiga könsdifferenser när man analyserar skälen till barnarbete.

Kreditmarknadsimperfektioner

Tvingande fattigdom innebär inte nödvändigtvis i sig att ett barn kommer att tvingas arbeta. Om det finns perfekt fungerande kreditmarknader är det teoretiskt möjligt för föräldrarna att låna mot deras barns framtida inkomster. Ranjan (1999) utvecklar en tvåperiodsmodell där hushållen bestämmer om de ska sätta sina barn i arbete eller låta dem gå i skolan i den första perioden. Det finns två slags vuxenlöner, lönen för utbildad och utbildad arbetskraft och en barnlön som är lägre än lönen för utbildade vuxna. Vidare finns det inte något existensminimum. Ett barn som arbetar i den första perioden tjänar barnlönen i den första perioden och vuxenlönen för utbildade i den andra perioden. Ett barn som går i skolan i den första perioden tjänar ingenting i den första perioden men tjänar vuxenlönen för utbildade i den andra perioden.

I det första bästa fallet har hushållen tillgång till den internationella kapitalmarknaden och kan låna ut och låna fritt till en given ränta, r . Ranjans modell visar att i detta fall kommer hushållen alltid att föredra att låta sina barn gå i skolan så länge avkastningen på utbildning, i , överstiger den relevanta marknadsräntan (dvs $i > r$), oavsett hushållets ursprungliga inkomstnivå. I fallet utan kreditmarknader visar Ranjan att det finns en tröskelnivå för hushållens inkomst över vilken alla familjer låter sina barn gå i skolan, medan under denna nivå tvingas alla hushåll att låta barnen arbeta. Det beror på att vid låga inkomstnivåer är den marginalnyttedörlust som är förknippad med att avstå från barnens lön väldigt hög och större än de framtida nyttovinster med den högre lönen för utbildade.

Dessa resultat avslöjar att fattigdom inte hindrar hushållen från att låta barnen gå i skolan om de kan låna och om utbildning är lönsam. Psacharopoulos (1997) ger makroekonomiska bevis som visar att avkastningen på utbildningen är högre än avkastningen på fysiskt kapital i alla delar av världen, vilket tyder på att utbildning borde vara lönsam i många fall.³

² Den beräknade modellen är arbetade timmar beroende på deltagande. Detta villkor är nödvändigt då löneelasticiteten för arbetskraftsdeltagande förväntas vara positiv, medan timlöneelasticiteten kan vara negativ vid tvingande fattigdom.

³ Naturligtvis förekommer variationer på den mikroekonomiska nivån som kan resultera i att avkastningen på utbildning är lägre än marknadsräntan, såsom skolor med låg kvalitet eller diskriminering på arbetsmarknaden mot medlemmar av vissa grupper.

Baland och Robinson (2000) analyserar huruvida barnarbete är ineffektivt när ett hushåll står inför en kreditbegränsning. De utvecklar en tvåperiodsmodell där föräldrarna inelastiskt tillhandahåller arbete i båda perioderna och bestämmer hur deras barn fördelar sin tid mellan arbete och närvaro i skolan. Ju mer tid ett barn anslår till skolgång, ju högre kommer inkomsten i den andra perioden att bli. Föräldrarna bestämmer också sparandenivån i den första perioden och nivån på legat till barnet i den andra perioden.

Baland och Robinson visar att när föräldrarna inte kan låna kommer barnarbete enbart att vara effektivt om såväl sparande som legat är positiva. Om någon av dessa är lika med noll, kommer emellertid jämviktsnivån för barnarbete att ligga på en ineffektivt hög nivå. När sparmedlen är positiva och legaten är noll blir barnarbete ett sätt att överföra inkomst från barnet till föräldrarna. Barnet kompenseras inte av sina föräldrar för framtida inkomstbortfall och skulle därför vilja arbeta mindre. Därmed är mängden barnarbete ineffektivt stor. När legaten är positiva men det inte finns något sparande fungerar barnarbete som ett sätt att överföra inkomster från den andra perioden till den första perioden. I det fallet kompenserar föräldrarna barnet för inkomstbortfall i den andra perioden, men de värderar konsumtion i den första perioden högre än konsumtion i den andra perioden och sålunda är mängden barnarbete åter ineffektivt stor.

De empiriska studierna av effekten av kreditmarknadsimperfectioner på barnarbete har hämmats av svårigheterna att mäta tillgången till kredit. Icke desto mindre finns det en del empiriska bevis som indikerar att kreditmarknadsimperfectioner och barnarbete hänger samman. Genom att använda aggregerade tvärsnittsdata, finner Dehejia och Gatti (2002) ett negativt samband mellan barnarbete och tillgång till kredit, där den finansiella utvecklingens omfattning används som en proxy för tillgång till kredit medan Beegle m fl (2003) finner mikroekonomiska bevis för att begränsad tillgång till kredit ökar barnarbetet, där tillgång till kredit mäts med tillgångar som kan användas som säkerheter.

Snedvridningar på arbetsmarknaden och marknaden för mark

Mikrodata från olika utvecklingsländer visar att arbetskraftsdeltagandet i genomsnitt är högre och skolnärvaron i genomsnitt är lägre bland barn till föräldrar som har god tillgång på mark än bland barn till föräldrar som har dålig tillgång på mark. Bhalotra och Heady (2003) benämner detta "välståndsparadoxen" och belyser det faktum att denna observerade paradox utgör en utmaning mot antagandet att fattigdom framtvingar barnarbete eftersom mark är den mest betydelsefulla tillgången för hushåll på landsbygden i utvecklingsländer.

För att förklara välfärdsparadoxen övergår Bhalotra och Heady till snedvridningar på arbetsmarknaden och på marknaden för mark. Mark, tillsammans med andra produktiva tillgångar, uppvisar såväl inkomst- som substitutionseffekter när det gäller barnarbete. Inkomsteffekten är resultatet av en produktiv tillgångs möjlighet att generera inkomst och tenderar att ha

en negativ effekt på barnarbete: hushåll med större innehav av produktiva tillgångar tenderar att ha högre inkomster, vilket gör det lättare för dessa hushåll att avstå från den inkomst som genereras av barnarbete. Vidare, om det finns snedvridningar på kapitalmarknaderna är det mer sannolikt att hushåll med stora innehav av mark får tillgång till kredit till längre räntesatser, då marken kan fungera som säkerhet. Detta i sin tur förstärker markens inkomsteffekt. När det finns snedvridningar på arbetsmarknaden och på marknaden för mark kan mark emellertid ha en substitutionseffekt som tenderar att öka barnarbete. Det beror på att en markägare som inte kan anställa ett tillräckligt antal lantarbetare, på grund av arbetskraftsbrist eller s k moralisk risk (*moral hazard*), kommer att ha incitament att antingen hyra ut eller sälja sin överskottsmark eller anställa sina barn som lantarbetare. När det finns snedvridningar på marknaderna för mark är möjligheterna att hyra ut eller sälja mark begränsade vilket gör att barnarbete kvarstår som ett tilltalande alternativ för att uppfylla arbetskraftsbehovet på gården. När storleken på gården ökar, ökar marginalprodukten för arbetskraft och därmed incitamenten att anställa barnarbetare med gårdens storlek. Vidare har gårdens storlek en positiv effekt på avkastningen på arbetslivserfarenhet när det finns snedvridningar på marknaderna för mark, speciellt när barnet förväntas ärva gården. Sammantaget förväntas effekten av gårdens storlek på barnarbete vara tvetydig och beror på huruvida inkomsteffekten eller substitutionseffekten är den dominerande.

I den empiriska modellen kontrollerar Bhalotra och Heady för inkomsteffekten av mark genom att inkludera hushållens inkomst som en beroende variabel. Därmed ska koefficienten för mark endast spegla effekterna av marknadsimperfectioner. Om koefficienten på mark är negativ kan man dra slutsatsen att det finns snedvridningar på kreditmarknaden. Om koefficienten är positiv kan man dra slutsatsen att det finns snedvridningar på såväl marknaden för mark som arbetsmarknaden. Slutligen, om koefficienten för mark är noll är alla marknader perfekta eller deras snedvridningar tar exakt ut varandra. När man använder data från landsbygden i Pakistan och Ghana, visar resultaten att mark har ett positivt samband med flickors deltagande i familjens arbete men inte har någon effekt på pojkars deltagande i familjens arbete. Bhalotra och Heady drar slutsatsen att det finns snedvridningar på marknaden för mark och arbetsmarknaden och att dessa snedvridningar avsevärt bidrar till barnarbete. Liknande resultat återfinns för den indiska landsbygden i Congdon Fors (2007) och för Burkina Faso i Dumas (2007).

Föräldrarnas egenskaper

Ett vanligt antagande är att en av föräldrarna fattar beslut rörande fördelningen av hushållets resurser. Därför spelar föräldrarnas preferenser en viktig roll för beslutet att barnen ska arbeta. Det antas ofta att föräldrarna agerar altruistiskt gentemot sina barn (framför allt i lyxaxiomen i Basu och Van 1998). Men om föräldrarna är icke-altruistiska, eller helt enkelt

uppvisar en låg nivå av altruism, kommer barnarbete att vara mer vanligt förekommande. Det finns inte någon klar överensstämmelse i den empiriska litteraturen om huruvida föräldrar är altruistiska eller inte. Exempelvis finner Parsons och Goldin (1989) när de använder data för USA från sent 1800-tal bevis för att föräldrar inte agerar altruistiskt, medan Bhalotra (2004) genom att använda data från Pakistan finner bevis för att föräldrar faktiskt agerar altruistiskt.⁴ Som sådan förblir frågan om huruvida föräldrar är altruistiska öppen.

En annan fråga är om föräldrar har samma preferenser och, om inte, i vilken utsträckning deras relativa förhandlingskraft påverkar förekomsten av barnarbete. Basu och Ray (2002) hävdar att när båda föräldrarna ogillar att barnen arbetar, men har olika preferenser vad gäller konsumtionsvaror, kommer barnarbetet att vara minimalt i hushåll där föräldrarna har lika stor makt. Resonemanget bakom detta är att båda föräldrarna lider lika mycket av att låta barnen arbeta, men endast kontrollerar halva behållningen av den inkomstökning som barnet genererar. När den ena föräldern har oproportionellt hög förhandlingsmakt i familjen kan denna förälder emellertid spendera det mesta av eller hela inkomstökningen på de konsumtionsvaror som han eller hon föredrar och har därför större incitament att låta sitt barn arbeta. Basu och Ray finner stöd för sin hypotes när de använder data från Nepal där föräldrarnas relativa utbildningsnivå fungerar som en proxy för förhandlingskraft. Barnarbetet minimeras när båda föräldrarna har samma utbildningsmängd, medan förekomsten av barnarbete ökar i hushåll där en förälder har betydligt högre utbildning än den andre.

En tredje egenskap hos föräldrarna som påverkar beslutet att låta barnen arbeta är utbildning. Det finns växande bevis för att föräldrar med högre utbildning har en större preferens för att låta sina barn gå i skolan och hålla dem utanför arbetskraften (se Strauss och Thomas 1995 t ex). Det finns emellertid ingen enighet om huruvida det är moderns eller faderns utbildning som har störst inflytande när det gäller att minska barnarbete. Genom att använda data från Brasilien finner Emerson och Souza (2007) att det är faderns utbildning som har störst inflytande, medan Kurosaki m fl (2006) som använder data från den indiska landsbygden finner att det är moderns utbildning som har störst effekt. Därmed kan effekten av föräldrarnas utbildning påverkas av andra faktorer som inte fångas upp enbart av utbildningsnivån. Intressant nog finner både Emerson och Souza (2007) and Kurosaki m fl (2006) att faderns utbildning har en större effekt på sönerns arbetskraftsdeltagande än på döttrarnas, vilket tyder på ett könsperspektiv i beslutet att låta barnet gå i skolan eller arbeta.

3. Policyimplikationer

En tydlig policyimplikation är att ett förbud mot barnarbete i sig sannolikt inte kommer att vara effektivt. Det skulle vara svårt att påtvinga ett sådant

⁴ Hennes resultat är emellertid något svagare för hushåll som använder tobak.

förbud, speciellt vad gäller barnarbete på landsbygden. På samma sätt kan ett förbud av handelspartners mot varor som använder barnarbete som en av produktionsinsatserna helt enkelt driva bort barnarbetet från exportsektorn och in i andra samhällssektorer. Vidare, såsom illustrerats av Basu och Van (1998), kan även ett perfekt genomdrivet förbud få negativa konsekvenser om vuxenlönerna inte stiger tillräckligt för att svara mot försörjningsbehovet för överlevnad när förbudet har implementerats. På samma sätt visar Basu och Zarghamee (2005) att om en konsumentbojkott av produkter där barnarbete använts som en insatsvara leder till att priserna på dessa produkter blir lägre än för produkter som tillverkats utan barnarbete, kan det vara så att förekomsten av barnarbete snarare stiger än sjunker. De hävdar att detta resultat visar att konsumentbojkotter bör användas med försiktighet. Det betyder inte att barnarbete inte bör förbjudas i lag; det är helt klart att vissa former av barnarbete aldrig kan anses vara acceptabla, såsom olagliga aktiviteter och riskfyllt arbete. Att bara förbjuda dessa aktiviteter är emellertid inte tillräckligt för att säkerställa barnens välfärd om hushållen inte har möjlighet att uppfylla sina försörjningsbehov för överlevnad utan den inkomst som genererats av barnet.

För att eliminera barnarbete krävs policyinstrument som inriktar sig på dess orsaker. Hushåll som står inför tvingande fattigdom kommer att behöva högre inkomster för att dra tillbaka sina barn från arbetskraften och, i bästa fall, låta dem gå i skolan. Inkomstomfördelning är ett möjligt sätt att uppnå detta mål, men det kommer enbart att vara framgångsrikt om medianinkomstnivån i samhället är tillräckligt hög. Därför kan direkt ekonomiskt stöd vara nödvändigt på kort sikt. Strategier som syftar till att förbättra markens och arbetskraftens funktionssätt kommer också att bidra till att minska barnarbetet och till den ekonomiska tillväxten. Om dessa marknadsimperfectioner kvarstår kan användningen av omfördelningsspolitiken för mark potentiellt komma att öka förekomsten av barnarbete.

Begränsad tillgång till kreditmarknaderna är en viktig fråga i utvecklingsländer, speciellt i landsbygdsområden. Exempelvis kanske bankerna inte har filialer i landsbygdsområden, vilket gör att de fattigaste familjerna omöjligt kan få tillgång till dessa. Där bankkontor är tillgängliga kan dessa vara motvilliga att låna ut ens små belopp till låntagare som saknar säkerhet för lånet eller inte kan garantera återbetalning. Utan tillgång till kredit kan vissa familjer nödgas sätta sina barn i arbete snarare än att låta dem gå i skolan. Även om barnen inte sätts i arbete kan de hållas borta från skolan om det inte finns tillgänglig kredit för att täcka de direkta kostnaderna för skolgången. Bristande kredit kan också förhindra vissa familjer från att köpa inkomstgenererande tillgångar eller att bedriva inkomstgenererande verksamheter. I vissa fall kan informella långivare vara det enda alternativet för ett hushåll; ett alternativ som tenderar att medföra höga kostnader i form av höga räntesatser.⁵ Om en familj tar ett lån från en informell långivare

⁵ Se exempelvis tabell III på s 30, U.S.Department of Labor (2000).

till en hög räntesats finns det en risk för att barnet förbinds att arbeta för att återbetala skulden. Därmed kan de informella kreditmarknaderna öka förekomsten av barnarbete i familjer som är i desperat behov av ett lån (U.S. Department of Labor 2000).

Obligatorisk skolgång, tillsammans med en politik som syftar till att förbättra tillgången till och kvaliteten på skolorna, är en viktig åtgärd som främst skulle påverka barn som inte står inför tvingande fattigdom. Som nämnts ovan har empiriska bevis visat att utbildade föräldrar har en större preferens för att låta sina barn gå i skolan. Utbildning verkar i själva verket ha en dynastisk effekt, där kunskap genom utbildning leder till en god cirkel, medan brist på utbildning kan leda till en fattigdomsfälla (Emerson och Souza 2003). En politik som syftar till att förbättra kvaliteten på skolundervisningen bidrar till att förbättra avkastningen på utbildning, vilket gör att utbildning blir ett relativt sett mer attraktivt alternativ till barnarbete. Traditionella ekonomiska tillväxtmodeller som utvidgats till att inkludera humankapital visar på utbildningens viktiga roll för ekonomisk tillväxt (Romer 1990; Aghion and Howitt 1992) och de empiriska bevisen tyder på att humankapitalet förklarar en hel del av produktionsskillnaden mellan olika nationer (se t ex Mankiw m fl 1992). Därför bör en ökad skolnärvaro ha långsiktigt positiva effekter för att minska barnarbete genom att påverka framtida föräldrapreferenser och genom att stimulera ekonomisk tillväxt. Å andra sidan kan länder där det förekommer barnarbete och skolnärvaron är låg lida av dålig tillväxt. Detta kan i sin tur leda till en negativ spiral som är svårt att bryta.

4. Slutsatser

Syftet med denna artikel har varit att illustrera det faktum att fenomenet barnarbete inte förorsakas av någon enstaka bakomliggande faktor. Snarare kan tvingande fattigdom, marknadsimperfectioner och föräldrapreferenser samtliga bidra till beslutet att låta ett barn arbeta. Resultatet är att inget enskilt policyinstrument ensamt kan förväntas utplåna barnarbete.

Detta gäller speciellt förbud mot barnarbete eller en bojkott mot produkter som tillverkats med barnarbete, vilka riktar sig mot symtomen snarare än de egentliga skälen till barnarbete. En sådan politik kan sannolikt inte i sig själv minska barnarbetet i någon avsevärd omfattning och i värsta möjliga scenario kan den ha motsatt effekt, vilket gör att barnen och deras familjer får det sämre. Vad som är helt klart är att sådana förbud och bojkotter inte kommer att ge de önskade resultaten om barnen och deras familjer inte har alternativa möjligheter. Ett slående exempel på detta är föräldralösa barn som i många fall måste arbeta för att försörja sig själva och kanske även yngre syskon. Att hindra dem från att arbeta utan att ge dem alternativa möjligheter kommer utan tvekan att leda till förödande konsekvenser för dessa barn. Enligt FN finns det för närvarande mer än 34 miljoner föräldralösa barn enbart i Afrika söder om Sahara, vilket tyder

på att denna kategori av potentiella barnarbetare är långt ifrån obetydlig (United Nations 2006).

För att utplåna barnarbete på ett framgångsrikt sätt måste politiken inriktas på orsakerna till barnarbete och skapa livskraftiga alternativ. Det är inte en på något sätt enkel uppgift men kan åstadkommas genom att säkerställa tillgången på kvalitativ skolundervisning, ta itu med marknadsimperfectioner och ge ekonomiskt stöd till de som står inför fattigdom på gränsen till överlevnad, såväl som genom att bedriva strategier för långsiktig ekonomisk tillväxt.

Aghion, P och P Howitt (1992), "A Model of Growth through Creative Destruction", *Econometrica*, vol 60, s 323-351.

Baland, J och J Robinson (2000), "Is Child Labour Inefficient?", *Journal of Political Economy*, vol 108, s 663-679.

Basu, K (1999), "Child Labor: Cause, Consequence and Cure, with Remarks on International Labor Standards", *Journal of Economic Literature*, vol 37, s 1083-1119.

Basu, K och R Ray (2002), "The Collective Model of the Household and an Unexpected Implication for Child Labor: Hypothesis and an Empirical Test", Policy Research Working Paper 2813, World Bank, Washington D.C.

Basu, K och P Van (1998), "The Economics of Child Labor", *American Economic Review*, vol 88, s 412-427.

Basu, K och H Zarghamee (2005), "Is Product Boycott a Good Idea for Controlling Child Labor?", manuskript, Cornell University, Ithica NY.

Beegle, K, R Dehejia och R Gatti (2003), "Child Labor, Crop Shocks, and Credit Constraints", NBER Working Paper 10088.

Bhalotra, S (2004), "Parent Altruism, Cash Transfers and Child Poverty", Discussion Paper 04/562, University of Bristol.

Bhalotra, S (2007), "Is Child Work Necessary?", *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, vol 69, s 29-55.

Bhalotra, S och C Heady (2003), "Child Farm Labour: The Wealth Paradox", *World Bank Economic Review*, vol 17, s 197-227.

Congdon Fors, H (2007), "The Determinants of Rural Child Labor: An Application to India", Working Papers in Economics 256, Göteborgs universitet, Göteborg.

Dehejia, R och R Gatti (2002), "Child Labor: The Role of Income Variability and Access to Credit Across Countries", NBER Working Paper 9018.

Dumas, C (2007), "Why Do Parents Make Their Children Work? A Test of the Poverty

Hypothesis in Rural Areas of Burkina Faso", *Oxford Economic Papers*, vol 59, s 301-329.

Edmonds, E och N Pavcnik (2005), "Child Labor in the Global Economy", *Journal of Economic Perspectives*, vol 19, s 199-220.

Emerson, P och A Souza (2003), "Is There a Child Labor Trap? Inter-generational Persistence of Child Labor in Brazil", *Economic Development and Cultural Change*, vol 51, s 375-398.

Emerson, P och A Souza (2007), "Child Labor, School Attendance, and Intrahousehold Gender Bias in Brazil", *The World Bank Economic Review*, vol 21, s 301-316.

Fallon, P och Z Tzannatos (1998), "Child Labor: Issues and Directions for the World Bank", World Bank, Washington D.C.

Hagemann, F, Y Diallo, A Etienne och F Mehran (2006), *Global Child Labour Trends: 2000 to 2004*, International Labour Office, Statistical Information and Monitoring Programme on Child Labour (SIMPOC), Genève.

International Labor Organization (2006), *The End of Child Labor: Within Reach. Global Report under the Follow-up to the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work. International Labor Conference*, International Labor Office, Genève.

Kurosaki, T, S Ito, N Fuwa, K Kubo och Y Sawada (2006), "Child Labor and School Enrollment in Rural India: Whose Education Matters?", *Developing Economies*, vol 44, s 440-464.

Mankiw, N, D Romer och D Weil (1992), "A Contribution to the Empirics of Economic Growth", *Quarterly Journal of Economics*, vol 107, s 407-437.

Parsons D och C Goldin (1989), "Parental Altruism and Self-Interest: Child Labor among Late Nineteenth-Century American Families", *Economic Inquiry*, vol 27, s 637-659.

Psacharopoulos, G (1997), "Child Labor versus Educational Attainment: Some Evidence from Latin America", *Journal of Population Economics*, vol 10, s 377-386.

REFERENSER

Ranjan, P (1999), "An Economic Analysis of Child Labor", *Economics Letters*, vol 64, s 99-105.

Romer, P (1990), "Endogenous Technological Change", *Journal of Political Economy*, vol 98, s 71-102.

Strauss, J och D Thomas (1995), "Human Resources: Empirical Modeling of Household and Family Decisions", i Behrman, J och T Srinivasan (red), *Handbook of Development Economics*, vol 3, North-Holland, Amsterdam.

United Nations (2006), "AIDS Orphans in Sub-Saharan Africa: A Looming Threat to Future Generations", http://www.un.org/events/tenstories_2006/story.asp?storyID=400 (2007-09-05).

U.S. Department of Labor (2000), "By the Sweat and Toil of Children (Vol. VI): An Economic Consideration of Child Labor", U.S. DOL, Bureau of International Labor Affairs, Washington DC.